

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Böteborgska Magazine.

Torsdagen, den 9 Januarii 1766.

Fortsättning ifrån nästföregående N:o 1.

Judarne woro på slutet lättfärdige nog at swärja, utan at bry sig hwarom, eller huru ofta, de gjorde det. De sworo i kapp wid himmel, jord, tempel och mer; och fastän de under det samma tänkte på himmelens och jordens Skapare och templet's H:Erre, höllo de sådane icke för ed, så wida de ej uttryckeligen nämde Gud sjelf. Och det war likwäl werkelig ed, fastän des ståtning war origtig och hellskjord. Därföre och emedan så ofta förstöfede eder kunde ej annat än förfalla nästan til åswen så många menederier, så bleswo dessa förgiftiga misbruk af Frelsharen ogillade; men där af följer ingalunda, at sanning ej må styckas genom edgång inför Rätten.

Unskeligt! om wårt tal wore ja, ja; nej, nej. Med detta tosfätt wil ej annat sägas, än at wi borde låta det gälla i werket, hwad wi låta förstå med orden. Wi känna dem, som för sin ofta bepröfwade redlighet wunnit om sig det almånna förtroende, at deras ord i wigtiga mål blifwit trodde långt mer än andres dyraste försäkringar; så at det kan heta: ja, har N. N. sagt det, så är man wis på saken. Sådane berömkiga exempel äro doch få emot den andra hopen, som förlustas i bebrågerier, där ja är nej, eller nej är ja. Och som för öfrigt ingen kan se inuti människo-hjertat, så måste wäl, efter Pauli mening uti Hebr. 6: 16. ed wara sanningens yttersta bewis, hwarefter all rättegångs invändning och tråta uphörer.

Jag kunde anföra bland flera stäl åswen detta, at Moses på et par ställen † anser det för en del utaf Guds-dyrkan, at swärja wid Guds namn: den som det gör, anser ju Gud för sin allwetande, alsmächtige och rättfärdige Öwerherre. Men intet bewis är klarare, än det som lyser i Frelsharens eget exempel, då han inför domaren gick så formelig ed, som någon af hans landsmän kunde göra *. Ty hes Judarne war i brut, at den swärjande ej framförde eder: sjelf, utan han hörde orden i eds-formulåret affågas från domstolen, och därefter swarade han.

B

† 5 Mos. 10. 6 Kap. 13 v. 10 Kap. 20 v.

* Se Matthy. 26: 63, 64.

sig edelig betygelse, kunde man efter deras språk ej säga, det han swor, utan at han blev besworen. Meningen är doch den samma, fast sättet är olika hos olika folkslag.

Nu menar jag det är ögonstänligt, at man kan med tryggt samwete aflägga sin ed wid rättegång, och at det äfwen bör ske, när domaren är föranslåten at fordra någon på ed. Doch det förstår sig, at tänkande Nationer försigtigt inskränka edgångar til så sparsamt bruk, som nänsin möjligt är; af den ordsak, at så heliga saker lätteligen förspilla sit anseende, när de för ofta och wid altför många tillfällen åläggas: et ganska wigt medel at på kort tid inplantera uti et helt land trolösa switänkerier.

Frågas vidare: **Har den swärjande frihet, at säga hwad han wil och förtiga hwad han behagar?** Nej. I allmänhet at säga, är wäl sannings förtigande icke någon ofanning. Jag är ej skyldig at bekänna för hwem som frågar, huru mycket jag äger, eller hwart jag sticker minn sill, eller hwad hemligheter förhades i Cabinetet. Är frågo-wis icke nöjd med min tysthet, får han wäl affspisas på godt maner med halfwa, kaffe och twetydiga, swar, eller ock ledas i annat tal. Annorlunda är det bestaffadt med sannings edeliga bekännelse wid rättegång. Domaren sitter på Guds wagnar at dela rätt emellan folket, som går in och ut: när han äskar fulla swar til at få sanning i dagsljuset, twiela selswäld och förfäkra den almäna friiden; bör icke det minsta undandölas af det man wet, ty där sitter och står man inför den Allseendes ögon, som intil hämnad fördörnas at se sanning med wett och wilja snillas.

Må den swärjande bruka hemliga förbehåll? Nej; det är en swifsam ed. Jesuiterne, som i andra mål förstämte sedoläran, hafwa ock gjort den konsten bekant, at med sunnes förbehåll bedraga hwem som råkar utför dem. Frågar man någon med fog, om han har det eller det: kan han, efter deras sätt, säga, jag har det icke, fastän han werkeligen har det: men hemliga uttydningen är denna: jag har det icke, at gifwa Er. I sina eder följa de samma knep. Swar och en inser grant, at således kan et tal, en ed, wridas til hwad mening man wil, och ed är icke sannings yttersta bewis på det sättet. Den som med sådana tyfsta förbehåll hos sig sielf tråder til eden, och edsworen byser dem; har ju swurit annat med munn och annat med hjerta, han swor ej om det honom nu låg på, han swor om något annat: och lifwäl war ändamålet med hans infällelse at edeligen afhöras uti et instämt och honom kunnigt mål. Han swor falskt.

Må den swärjande fara med sliet öfwer något magt, ord uti eden? Nej. Ty hwarföre gör han så? om icke i den affigt, at han därigenom

igenom förmenar sig undgå den förbindelsen at uppenbara alt hwad han wet uti saken. Alltså förräder åtwen denne konstlaren sin arga list at quälja sanning. Om han varit ensam hwarjande, måtte förhy för de närwarande ej skulle afhållit honom från detta svedsprång? Det är ofta nödigt, at flere måste aflägga ed på en gång: at falla fram en och en i sänder uti et och samma mål, skulle taga för mycken tid undan ifrån andre rättsökande; och huru kan Domaren föreställa sig om någon det ofynniga sinnelag, at upfåteligen wilja gåckas med så helig förrättning, som har så mycket at betyda?

Det hånder skundom, at måls-äganden estergifwer eden och gör witnet eller wederdelomannen ledig därifrån, försäkrad i sit sinne om personens trovärdighet också utan at just svida til ed. Frågas alltså: Om en sådan är åtwen så plig: ig at bekänna hwad han wet, oswuren, som om han swurit? Ja, utan twiswel. Har han någon gnista af åra i sin själ, kan ej annat falla honom in, än at en sådan tanka hos den ene emot den andre är allför hederlig at kränkas genom ofanning, eller en stympad sanning, med wett och wilje. Det wore en den känslolöfaste otacksamhet at ej bättre, än så, hedra sig tillbaka emot et ädelmodigt och almänneligen å daga lagt förtroende. Jag går icke förbi, hwad oswantil är påpekadt, at man här blifwit ståld på et rum, hwarifrån upfåteligt inbrott uti sannings tempel, dock ej kan aflöpa utan den bistra plågan, et gnagande samwete, före eller senare, mer eller mindre. Men kan man säga, at vår person, som nu omtalas, har werkeligen begått falsk ed? Jag swarar, jo. Ty fastän edsformuläret icke blef honom ålagdt, har han likwål förut såsom Natwards gåst högtideligen förnyat med Gud det förbund at hädanefter lefwa såsom hans lydiga barn, tilåguandes sig Grelfvens plågor, likasom hade han sjelf känt dem för sina synder: och meningen därmed war denna, at han önskat öfwer sin egen person alla de straff och sjelfwa den hårtsta döden, som all werldens Offer lidit för syndares skull, så framt han med upfåt bröter et så heligt förbund och åter skulle beslitca sig om orättfärdighet emot sina bröder.

Små Kyrko-tidningar.

Utdrag och anmärkningar utur Domkyrko-Tabellen för år 1765.

Förledet år föddes i församlingen 114 gosse- och 133 flicko-barn, tillsammans 247 lefwande födde, utom 7 dödfödde. Af de lefwande woro 10 twillingar; alltså war 1 af 50 barnfångar så fruktbar. Dagta woro 19 lefwande och 1 dödfödd; alltså proportionen emellan de ägta och oägta, som 19 til 1, något större än de förra åren. Döde woro 127 af man- och 104 af qwin-könet, tillsammans 225, dödfödde barn oberaknade; alltså 22 flere födde, som är sällsynt i stora städer, där döds-
plågar

plågar vara större. Et godt Medicinal-werk och agtsam Politie kan mycken förö-
 delse förebyggas. Götheborg äger båda; men man måtte och komma ihog, at Sta-
 den war fri förlebet är från farfoter, och i synnerhet från de förödande kopporne.
 Detta oagadt woro dock bland de döde 110, och faledes nästan hälften, barn under
 10 år; utan twiswel hade många af dessa späda lifven kunnat räddas, genom barm-
 hertiga anstalter för de fattigas uslingar. De döde i almänhet må ställas i följande
 ordning, som wisar, hvilka sjukdomar måst och minst rasat i Staden: af slag dödde
 54, hwaraf dock 44 woro barn; af hetliga sjukdomar och feberer, 37; af lungfot och
 bröst-sjukor, 21; af oländ barn-sjukdom, 15 barn; af älderdom, ej mer än 14;
 af måsling, 11; af mage-sjukdomar, 10; af håll och stryg, 8; af watusot, 4; af
 barnsbörd, 4; drunknade, 3; för döde af kikhofsta har man, kanske orätt, angifwit
 3; af blodförtning, 2; föröjugg och kraft ba tagit i hwardera; död af wädelige
 tilfälle är en 14 års yngling, som blef krossad under en klädes-mangel. Ingen af
 desse döde gick öfwer det 90 året. En fjerdedel af dem hade ej utlefwat sit första lef-
 nads år; hälften dog inom det 12, och tre fjerdedelar af summan stöts inom det 50
 året. Af så litet lif gör man så stort wäsende i werlden!

Wigde woro 71 par; skola desse årsätta förlusten af de döde på sit wigflo-år, så
 måtte man så wänta af hwart par i framtiden mer än 3 arfwingar, som komma til
 manbar ålder.

C. J. Brag.

Med anledning af hwad som nämdes om döda barn i förtid och af wanrykt, år-
 ändra wi oss lätteligen, hwad grämelse öfwerfaller oss mer än en gång, at se tiggande
 mödrar i smällkalla wintern gå hus emellan med späda barn på armen, och det ena
 barnet bära det andra på gatorne. De göra det, dels för at upwäcka des större
 medlidande, dels emedan dessa småfolk ej kunna lemnas ensame uti et mörkt hyble,
 under det de äldre måste dagen igenom löpa omkring at ropa efter bröd, kanske och
 skundom tilfälls-wis taga för sig, hwad nödlidandes hand i frestelsens stund ej wil
 lämna orördt. Imedertid sker det, at äckilliga barn af slikt jämmerlig medfart om-
 komma. Jag har föresatt mig en särskild afhandling om detta ämne, under prin-
 cipe at barn höra mindre til föräldrarne, än til Republikten.

I Domkyrko-Församlingen äro ifrån den 25 December til den 7 Januari födde
 2 gosse- och 6 flicko-barn: Wigde Carduans-makaren Wäster Jonas Björkman
 och Entan Ingeborg Ödberg; Sjömannen Alfwid Jansson och Maria Hörnström;
 Döde Järndragaren Lars Sahlbergs Hustru, Silken Halberg, af barnsbörd;
 Brandwäfts-karls Entan, Annika Högberg, af mag-sjukan; och 3 barn, af feber
 och slag.

I Tyska Församlingen födt et barn, och dödt et dito.

Kundskärlse.

Prenumerations-sedlar på Prediko-Bibliotheket, så wäl som första arket därpå,
 bekommas på Smittiska Boktryckeriet, under Herr Författarens kortwäro några
 weckor, på hwilken tid arbetet litwäl icke uphörr.

